

ВСТУП

У сучасному лінгвістичному просторі, що сповнений традиційно опрацьовуваними проблемами (морфологічного, синтаксичного ладу одно- та різносистемних мов, їхнього розвитку та низкою інших) у розрізі відомих дососюрівської (порівняльно-історичної, або генетичної), сосюрівської (структурно-семантичної), постсосюрівської (функційно-комунікативної, функційно-когнітивної, функційно-прагматичної, синергетичної) наукових лінгвістичних парадигм, постали нові та новітні напрями, підходи, школи аналізу вже відомих явищ синтетизму й аналітизму, омонімії й антонімії, внутрішньої організації мовних одиниць, закономірностей їхнього конструювання, типології семантики, структури, співвідношення формально-граматичної організації та семантико-синтаксичної будови, а також студіювання особливостей комунікативного навантаження тих чи тих морфологічних чи синтаксичних форм у реалізації відповідних комунікативних інтенцій мовця, статусу в інтеракціях. Водночас виникли когнітивні, прагматичні, синергетичні підходи до тлумачення та кваліфікації мовних одиниць, що й зумовило дослідження комунікативних стратегій і тактик у досягненні поставленої адресантом (продуцентом) мети і завдань, встановлення особливостей організації мовленнєвого акту та розгляд мовленнєвих і комунікативних жанрів. Не менш важливим є діагностування комунікативних постулатів і максим, простеження їхнього експліцитного та імпліцитного виявів. До цього слід також додати низку питань сугестивної лінгвістики та психолінгвістики (нейролінгвістики, нейропсихолінгвістики), нейролінгвістичного програмування, соціолінгвістики, лексикографії, судової та кримінальної лінгвістики, та й загалом прикладної лінгвістики з її надактуальними питаннями аналізу та синтезу мовлення, корпусациї текстів і под. Увесь загальний простір лінгвістичних проблем не тільки важко перерахувати, а й складно уявити, оскільки він сьогодні виходить далеко за межі суто лінгвістичних проблем, охоплюючи також актуальні питання культурології (лінгвокультурологія), епістемології (лінгвоепістемологія), феноменології (лінгвофеноменологія), статусної ролі осіб у суспільстві (гендерна лінгвістика), персонології (лінгвоперсонологія) тощо.

Другий випуск збірника наукових праць «Грамматичні студії» (Вінниця: ДонНУ, 2016) органічно пов'язаний із заявленими питаннями сучасної лінгвістики. Водночас у ньому, у відповідних розділах, поглиблювано вже традиційні для студійованих у рамках донецької граматичної школи питання теорії мови, моделюванні на різних мовних ярусах, сконцентровано увагу на знакових проблемах теоретичної морфології та теоретичного синтаксису, теоретичного словотвору й теоретичної лексикології. Особливу увагу сконцентровано на проблемах морфосинтаксичних моделей речень із партиципантами в сучасній німецькій мові та встановленням основних реченнєвих моделей із саматизмами, а також визначенням статусу аналітичних засобів вираження фазового починального значення в українській мові та ін.

Низка з аналізованих у збірнику питань неодноразово обговорювалася на численних засіданнях Міжнародної науково-теоретичної конференції «Грамматичні читання», що від 1992 року проводиться кожні два роки – на сьогодні вже проведено сім таких конференцій. У 2016 році започатковано Міжнародний науковий семінар «Сучасна граматики: концептуальні виміри і наукові парадигми», основною проблемою якого, за пропозицією Г. Ситар, стали різні виміри моделювання на морфологічному, синтаксичному, словотвірному та інших мовних рівнях: **«Моделювання граматичних одиниць та процесів»**. Пропоновані студії з актуальних питань моделювання, виконані в руслі сучасних лінгвістичних підходів підтвердили значущість заявленої проблеми та необхідність її дискусійного обговорення. Уміщені матеріали висвітлюють питання моделювання процесів утворення словосполучень сучасної української мови, встановлення типології локатива в реченнєвій структурі з визначенням особливостей моделювання речень із різними зразками локатива, з'ясуванням диференційних ознак синтаксичних моделей слоганів в українському політичному дискурсі, дефінуванням предикатом у простому реченні зі з'ясуванням їх типології та механізмів моделювання. До цього треба також додати актуальні проблеми розгляду моделей вираження посесивного результативного пасиву в українській мові, встановлення особливостей моделювання синтаксичних фразеологізмів української мови та ін. Істотними постають спроби критичного осмислення досліджень попередників в аналізі аналітичних тенденцій у реченнєвій структурі.

У збірнику наукових праць відчутними є спроби теоретичного узагальнення проблем моделі й моделювання у металінгвістичній системі теоретичних постулатів, схарактеризувати напрями наукової інтерпретації своєрідності граматичної моделі української мови. Важливим є розгляд закономірностей моделювання фразеологічних одиниць, зокрема простеженням специфіки моделювання негативнооцінних фразем. Авторитетними постають концептуальні підходи до висвітлення питання моделювання процесу творення слова в дериватології, застосуванням процедур пропозиційного аналізу для моделювання словотвірного гнізда, а також виявом специфіки інноваційних іменникових утворень з префіксоїдами квантитативно-оцінної семантики.

Для сучасної лінгвістики знаковим є продовження студіювань із питань моделювання в діалектології, зокрема з'ясуванням моделей словотвору іменників у гуцульських говірках, належним висвітленням триєдності структури діалектних текстів буковинських говірок.

Грамматичні дослідження на кафедрі загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології (від 2016 року, на кафедрі української мови та прикладної лінгвістики Донецького національного університету (до

осені 2014 року – м. Донецьк, з осені 2014 року – м. Вінниця)) завжди розуміли в широкому сенсі з охопленням усіх значущих для граматики питань, тобто з урахуванням актуальних проблем сучасної лексикології, семасіології, ономасіології, лінгвокультурології, етнолінгвістики, політичної лінгвістики, стилістики, ономастики, діалектології, соціолінгвістики, не кажучи вже про надзвичайно важливі теорії породжувальної та комунікативної, функційної та когнітивної, ідеографічної та ономасіологічної, семасіологічної та відмінкової, релятивної та формальної, конструкційної та комунікативної граматики. Особливе значення належить активно досліджуваним теоріям граматики залежностей і трансформаційної граматики, дериваційної та лексикографічної граматики та ін.

Збірник увібрив у себе дослідження науковців з низки університетів України, а також зарубіжних університетів – Белградського університету (м. Белград (Сербія)), Університету імені Адама Міцкевича (м. Познань (Польща)), Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова (м. Москва (Росія)) та інших, що традиційно мають активні творчі зв'язки з кафедрою загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології, кафедрою української мови Донецького національного університету (наразі м. Вінниця).

У другому випуску збірника започатковано новий розділ – «Історія україністики у світі», у якому вміщено розвідку про становлення та розвиток україністики в Університеті імені Адама Міцкевича в Познані (охоплено період 1991 – 2016 рр.).

Особливу подяку редакційна колегія висловлює рецензентам – доктору філологічних наук, професору Тетяні Юрївні Ковалевській (Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова), доктору філологічних наук, професору Олександрові Анатолійовичу Стишову (Київський університет імені Бориса Грінченка), доктору філологічних наук, професору Любові Василівні Струганець (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка) за висловлені міркування та слушні поради на різних етапах підготовки та впорядкування збірника наукових праць.

Анатолій Загнітко, науковий редактор